

considered. It has been proved that the project method and situational method contribute to the formation of students' own logic of social growth, positive motivation for the acquisition of knowledge, skills, socio-ethical behavior. The expediency of conducting a practical class «Professional ethics of the economic sphere manager» on the forming stage of the experimental research has been grounded.

Key words: experimental research, socio-ethical values, purposefulness, social responsibility, interaction, extracurricular activity, future manager, students of economic specialties.

УДК 37.013.42

Соляник М.Г.

НАЛАГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ СУБ'ЄКТАМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ З СІМ'ЯМИ, ЩО ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

В статті запропоновано принципи налагодження взаємодії між суб'єктами соціально-педагогічної діяльності, які працюють з сім'ями у складних життєвих обставинах такі як, співпраця, навчання, розвиток та підтримка волонтерської діяльності, активізація громади. Розглянуто форми соціально-педагогічної діяльності, спрямовані на налагодження взаємодії суб'єктів соціальної підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах: круглі столи, майстер-класи, конференції, дні відкритих дверей, навчальні тренінги, усні журнали, тощо. Визначена форми роботи по налагодження взаємодії між суб'єктами для волонтерів та для активізації громади.

Ключові слова: сім'я; суб'єкти соціально-педагогічної діяльності; принципи налагодження взаємодії; форми налагодження взаємодії; активізація громади; сім'я, яка опинилася у складних життєвих обставинах.

Одним із напрямів державної соціальної політики, спрямованої на профілактику сімейного неблагополуччя, має стати робота з кожною сім'єю, запровадження методик сімейно-орієнтованого підходу з урахуванням індивідуальних потреб та можливостей кожної конкретної сім'ї. До такої роботи мають бути залучені заклади та установи всіх рівнів – державного та недержавного. *Метою нашої статті є розгляд форми соціально-педагогічної діяльності, спрямовані на налагодження взаємодії суб'єктів соціальної підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах.*

Налагодження взаємодії між суб'єктами соціально-педагогічної діяльності передбачає проведення інформаційно-просвітницької роботи з фахівцями із соціальної роботи, волонтерами, які працюють з сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах.

Принципами забезпечення взаємодії є:

1) співпраця: формування механізмів взаємодії спеціалістів на підставі обговорення і розробки єдиних підходів соціально-педагогічної роботи з сім'єю, що можливо за умови проведення круглих столів, семінарів із залученням представників державних установ та закладів, недержавних організацій та об'єднань, волонтерів;

2) навчання: підвищення рівня готовності фахівців як державного, так і недержавного рівнів, до реалізації соціально-педагогічної підтримки сімей, що забезпечується навчальними заходами та розробкою інформаційно-методичних матеріалів;

3) розвиток та підтримка волонтерської діяльності, активізація громади у забезпеченні соціальної підтримки сімей.

Зокрема, було організовано і проведено ряд *круглих столів* за участю представників різних установ та організацій, громадськості, волонтерів, які працюють із сім'ями у складних життєвих обставинах.

Тематика проведених круглих столів була досить різноманітною: «Технології підтримки сімей у складних життєвих обставинах», «Взаємодія державних і недержавних структур у вирішенні проблем сімей», «Налагодження комунікації між суб'єктами соціально-педагогічної діяльності у вирішенні проблем сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах», «Активізація дитячої та молодіжної участі в процесах прийняття рішень на рівні громади» тощо.

Так, наприклад, метою круглого столу «Технології підтримки сімей у складних життєвих обставинах» був обмін досвідом, обговорення та пошук нових технологій підтримки сімей у складних життєвих обставинах. В межах роботи круглого столу обговорювалася низка актуальних питань:

- основні напрями діяльності з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах;
- презентація організацій-учасників круглого столу соціальної роботи з сім'ями у складних життєвих обставинах;
- обмін досвідом із запровадження ефективних форм і методів у сфері підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

З метою підбивання підсумків роботи та проектування подальшої діяльності, а також залучення до роботи нових партнерів проводилися *дні відкритих дверей*: «Щаслива родина – щаслива дитина», «Україна – наш дім» тощо. До презентації результатів діяльності та обговорення подальших напрямів співпраці залучалися спеціалісти служб у справах дітей, центрів соціальних служб, громадських, у тому числі міжнародних, організацій, донори.

Крім урочистої частини та презентації результатів діяльності, в рамках таких заходів проводилися ігротеки і творчі майстер-класи для дітей та їхніх батьків.

Дієвою формою роботи, що сприяє налагодженню співпраці між суб'єктами соціальної роботи та привернення уваги громади до проблем сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, є конференції.

Залучення волонтерів як додаткового мобільного ресурсу до роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах, визначено нами як одна зі складових у структурі суб'єктів соціально-педагогічної роботи із сім'ями, які потребують соціальної підтримки [2].

Зокрема визначено, що волонтерська діяльність здійснюється за двома напрямками: організація зовнішньої індивідуальної та колективної волонтерської допомоги сім'ям та залучення дітей із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, до індивідуальної та колективної волонтерської діяльності.

З метою забезпечення організаційно-методичної підтримки роботи волонтерів нами було розроблено та апробовано Концепцію організації волонтерської діяльності. Концепція спрямована на розвиток та підтримку волонтерства й є документом, який відображає сукупність поглядів на волонтерську діяльність, її роль та місце в розвитку суспільства, вирішенні соціально важливих питань стосовно допомоги і підтримки сімей та дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах. У Концепції викладено суть волонтерської діяльності, визначено поняття, зміст, мету, цілі, задачі, принципи розвитку.

Окрім того, Концепція спрямована на активізацію соціально відповідального та ініціативного громадянина як важливого для суспільства і держави ресурсу і спрямована на створення сприятливих умов для добровільної діяльності, повноцінної участі громадян у суспільному житті, впровадження інноваційних методів і підходів у систему соціального розвитку, формування нових перспективних форм зайнятості населення, розвитку традицій доброчинності, милосердя.

З волонтерами було проведено ряд інформаційно-освітніх заходів:

- диспути («Волонтер – це покликання чи професія?», «Чи потрібно волонтерство сьогодні?», «Чи повинен волонтер бути відповідальним?», «Чи потрібне волонтеру навчання?» та ін.);
- усні журнали («Волонтерство в сучасних умовах», «Міфи та факти про волонтерство» тощо);
- навчальні тренінги («Організація і проведення вуличних ігрових програм», «Ти – волонтер» та ін.).

Проведення інформаційно-освітніх форм роботи з волонтерами сприяло формуванню в них таких умінь, як: надання допомоги сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах; проведення різних форм роботи

з сім'ями, батьками, дітьми та молоддю; організація роботи в громаді з актуалізації питань підтримки сімей у складних життєвих обставинах.

Вирішуючи питання налагодження взаємодії всіх суб'єктів роботи з сім'ями та формування в них спільного алгоритму роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах, було розроблено та апробовано *навчальну тренінгову програму* «Соціальна підтримка сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах [1].

Навчальна тренінгова програма орієнтована на підвищення кваліфікації спеціалістів соціальної сфери, які працюють із сім'ями, що потребують соціальної підтримки. Мета тренінгової програми – ознайомлення слухачів із напрямками та технологіями соціальної роботи з сім'ями, які потребують соціальної підтримки, та набуття навичок реалізації технології соціально-педагогічної підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Основні завдання тренінгової програми:

- ознайомлення з організаційно-методичними засадами впровадження технології соціально-педагогічної підтримки сімей та основними етапами її реалізації;
- визначення нормативних та методичних основ реалізації соціально-педагогічної підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах;
- опанування організаційно-методичними основами реалізації технології соціально-педагогічної підтримки сімей залежно від рівня їх соціальної адаптації;
- набуття основних операційних навичок та прийомів реалізації соціального супроводу сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Навчальна тренінгова програма складається з 11 тематичних занять і розрахована на 36 годин (6 днів навчання). Навчальний матеріал структуровано за тематичними модулями.

Підготовку у формі тренінгу пройшли спеціалісти державних установ – центрів соціальних служб, служб у справах дітей, загальноосвітніх навчальних закладів, управлінь праці та соціального захисту населення та ін. та громадських організацій. До навчання також були залучені волонтери.

В результаті навчання учасники оволоділи *знаннями* щодо категорій сімей, які потребують соціально-педагогічної підтримки; напрямів соціальної роботи з ними; форм та методів реалізації соціально-педагогічної підтримки сімей; механізмів взаємодії суб'єктів соціальної роботи з сім'ями; алгоритму соціально-педагогічної роботи з сім'ями, які потребують соціальної підтримки; методів мотивації сім'ї до зміни життєвих обставин; технологій соціально-педагогічної роботи з сім'єю залежно від рівня її соціальної адаптованості.

Учасники також набули *вмінь* щодо діагностики зовнішніх індикаторів та внутрішніх причин, що провокують складні життєві обставини сім'ї; оцінки рівня соціальної адаптованості сім'ї та рівня ризику для дітей, які виховуються у складних життєвих обставинах; реалізації технології соціально-педагогічної підтримки з сім'ями, що потребують соціальної підтримки; оцінки потреб сімей та планування соціального супроводу; добору ефективних форм та методів соціально-педагогічної роботи відповідно до потреб сім'ї.

Ще одним із важливих ресурсів у вирішенні проблем сімей у складних життєвих обставинах є громада. З метою *активізації громади* та формування в її членів активної позиції у вирішенні проблем сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, проведено ряд ігрових програм у парках відпочинку та на дитячих майданчиках міста Києва, під час яких роздавалися інформаційні буклети, брошури про діяльність суб'єктів, які працюють із сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах, та надавалася усна інформація про можливість залучення до соціально-педагогічної підтримки даної категорії клієнтів. Метою такої форми роботи було привернення уваги громади до соціально-педагогічних проблем сімей. Крім цього, волонтери брали участь у міських заходах до Дня Києва, Дня сім'ї, Дня захисту дітей, де також відбувалося інформування населення про проблеми сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Під час заходів презентувалися відеоролики, роздавалися інформаційні буклети, брошури. З метою активізації уваги громади встановлювалися спеціальні скриньки, організовувалися виставки робіт дітей на тему «Сім'я для мене – це...» у відділеннях банків, супермаркетах, спортивно-розважальних закладах, представництвах великих компаній тощо. Важливим у цій роботі став зворотний зв'язок після проведення акції у вигляді звітів, плакатів, подяк, робіт дітей тощо.

Також нами було організовано акцію «Лист Діду Морозу», під час якої діти писали листи, що передавалися співробітникам відділів великих компаній. Таким чином, дитина із сім'ї, що перебуває у складних життєвих обставинах, яка часто зовсім не отримує подарунків, таки отримувала бажаний новорічний подарунок, про який і було написано в її листі «Діду Морозу». У відповідь компанії на знак вдячності одержали листи з подяками та фотокартками щасливих дітей з подарунками. Це забезпечило адресність допомоги.

Важливим ресурсом громади у соціально-педагогічній підтримці сімей та дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, є люди похилого віку – відтак було налагоджено взаємодію з територіальними центрами обслуговування пенсіонерів і самотніх непрацездатних громадян та громадськими організаціями, які здійснюють підтримку пенсіонерів, з метою їх залучення до соціально-педагогічної підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Було проведено акцію «Тепло і турбота», в

рамках якої десятки людей похилого віку зв'язали для дітей теплі шкарпетки, рукавички, шарфи.

Налагодження взаємодії суб'єктів соціально-педагогічної діяльності та підвищення ефективності технології соціально-педагогічної підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, потребувало організації масових та групових форм соціально-педагогічної роботи. Основний зміст такої роботи представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Форми соціально-педагогічної діяльності, спрямовані на налагодження взаємодії суб'єктів соціальної підтримки сімей

<i>Напрями діяльності</i>	<i>Форми соціально-педагогічної діяльності</i>	
Формування механізмів взаємодії спеціалістів	Круглі столи	«Технології підтримки сімей у складних життєвих обставинах» «Вплив наслідків політично-економічної кризи на сучасну сім'ю» «Взаємодія державний і недержавних структур у вирішенні проблем сімей» «Налагодження комунікації між суб'єктами соціально-педагогічної діяльності по вирішенню проблем сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах» «Активізація дитячої та молодіжної участі в процесах прийняття рішень на рівні громади»
	Дні відкритих дверей	«Щаслива родина – щаслива дитини» «Україна – наш дім»
	Конференція	«Якість та доступність послуг для дітей і сімей: міжнародні стандарти та досвід України»
Навчання фахівців	Тренінгова програма	«Соціальна підтримка сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах»
	Тренінгові програми для волонтерів	«Організація і проведення вуличних ігрових програм» «Ти – волонтер»
	Методичні матеріали	Концепція організації волонтерської діяльності
	Майстер-клас	«Робота з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах: мотивація до змін»
Підтримка волонтерської діяльності	Диспути	«Волонтер – це покликання чи професія?» «Чи потрібно волонтерство сьогодні?» «Чи повинен волонтер бути відповідальним?» «Чи потрібне волонтеру навчання?»
	Усні журнали	«Волонтерство в сучасних умовах» «Міфи та факти про волонтерство»
Активізація	Ігрові програми	Розповсюдження інформації (брошури,

громади		усна інформація)
	Виставка дитячих робіт	«Сім'я для мене – це...»
	Акції	«Лист Діду Морозу», «Тепло і турбота»

Таким чином, реалізація означених форм роботи сприяла підвищенню професійного рівня фахівців та представників громади в реалізації технології соціально-педагогічної підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Використана література:

1. Пеша І.В., Соляник М.Г. Тренінгова програма «Соціальна підтримка сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах» (для фахівців соціальної сфери, які працюють з сім'ями) / За ред. проф. А.Й. Капської. – Київ: УкрІНТЕІ, 2014. – 68 с.
2. Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проектів / за заг. ред. І. Зверєвої, Г. Лактіонової. – К.: Науковий світ, 2001. – 49 с.
3. Робота з сім'ями, які потребують професійної соціально-педагогічної підтримки. Тренінговий курс для спеціалістів соціальної сфери / Автори-упорядники: В.Г. Головатий, А.В. Калініна, О.А. Виноградова; за заг.ред. Т.Ф. Алексєєнко. – К.: Основа-Принт, 2007. – 128 с.

СОЛЯНИК МАРИНА ГЕННАДИЄВНА, *Налаживание взаимодействия между субъектами социально-педагогической деятельности, которые работают с семьями, что оказались в сложных жизненных обстоятельствах.*

В статье предложены принципы налаживания взаимодействия между субъектами социально-педагогической деятельности, которые работают с семьями в сложных жизненных обстоятельствах такие как, сотрудничество, обучение, развитие и поддержка волонтерской деятельности, активизация общины. Рассмотрены формы социально-педагогической деятельности, направленные на налаживание взаимодействия субъектов социальной поддержке семей, оказавшихся в сложных жизненных обстоятельствах: круглые столы, мастер-классы, конференции, дни открытых дверей, тренинги, устные журналы, и тому подобное. Определены формы работы по налаживанию взаимодействия между субъектами для волонтеров и для активизации общины.

Ключевые слова: семья; субъекты социально-педагогической деятельности; принципы налаживания взаимодействия; формы

налаживания взаимодействия; активизация общины; семья, которая оказалась в сложных жизненных обстоятельствах.

SOLIANYK MARYNA, *The interaction between the subjects of social and educational activities that work with families that are in difficult life circumstances.*

In the article the principles of the interaction between the actors of socio-pedagogical work, working with families in difficult life circumstances such as, cooperation, training, development and support of volunteer activities, revitalization of the community. The forms of social and educational activities to promote interaction of the subjects of social support for families in difficult life circumstances: round tables, workshops, conferences, open days, workshops, oral magazines, and the like. Defined forms of work on the interaction between actors for the volunteers and for the revitalization of the community.

Keywords: family; subjects of socio-pedagogical work; the principles of interaction; forms of engagement; revitalization of the community; the family who are in difficult life circumstances.